

Uhorská šľachta v stredoveku a novoveku

EDITORIAL

Slovensko-maďarská komisia historikov pri oboch partnerských Historických ústavoch Slovenskej i Maďarskej akadémie vied už pôsobí niekoľko desaťročí, ale o skutočne plodnej a zmysluplnej spolupráci je možné hovoriť iba niečo viac ako jedno desaťročie. Najmä však v posledných rokoch sa kooperácia zintenzívnila a stala sa skutočnou spoluprácou s konkrétnymi výsledkami a významným pozitívnym posunom vo vzájomných vzťahoch. V rámci filozofie, že dejiny Maďarov a Slovákov sú v mnohom spoločné a je úlohou oboch národných historiografií, aby svoje dejiny nielen popisovali, ale aj navzájom spoznávali a konfrontovali výsledky svojho výskumu, spájajú sa spoločné zasadania komisie vždy s konferenciou na tému, ktorej sa venujú historici jednej i druhej strany. Základným cieľom je najmä diskusia o problematických otázkach, o tom, čo nás spája, ale aj čo rozdeľuje.

V máji 2009 sa zasadnutie Slovensko-maďarskej komisie historikov konalo v Győri, v reprezentatívnych priestoroch Múzea Jánoša Xantusa. Témou vedeckej časti rokovania bola šľachta v stredoveku a ranom novoveku. Hoci odznelo až šesťnásť príspevkov, účastníci museli skonštatovať, že otázok a tém, ktoré sa nedostali do programu rokovania a ešte čakajú na spracovanie, je neúrekom. Je to dôsledok skutočnosti, že problematika šľachty bola dlho témou, ktorej sa nevenovala dostatočná – môžeme povedať, že prakticky žiadna – pozornosť a jej pôsobenie ako elitnej vedúcej zložky spoločnosti sa zdeformovalo do podoby celkom nepochopenej a zle interpretovanej „vykorisťovateľskej“ triedy.

Na konferencii sa dostalo pozornosti širokému okruhu otázok. Úvod bol venovaný vývinu šľachty v stredoveku, od otázok vzniku a formovaniu sa šľachtického stavu na úplnom počiatku vytvárania sa výsadnej skupiny od druhej polovice 11. storočia. Jednou z tých otázok, ktoré vyvolávajú diskusie a na ktoré majú bádatelia jednej i druhej strany rozličné názory, je etnický pôvod príslušníkov šľachtických vrstiev v období vytvárania sa šľachtickej society. Príspevok Jána Lukačku vyvolal v radoch poslucháčov diskusiu, ktorá je neklamným znakom potreby dôkladnejšie a systematicky sa venovať tejto otázke a zároveň aj konfrontovať výsledky. Dúfame, že práve toto fórum – stránky Forum Historiae – prispeje

k možnosti rozvinúť diskusiu vedecky podloženými argumentmi, ktoré prispejú k zblíženiu, alebo minimálne k dôkladnejšiemu spoznaniu vzájomných stanovísk a hľadísk.

Ďalšie príspevky sa zamerali na kultúrohistorické aspekty, každodennosť, vzdelanosť, ale aj politicko-vojenské otázky, a mimo pozornosti nezostala ani šľachta žijúca v mestách. Zvlášť prínosné sú aj materiálové štúdie o formálnom pozadí získania baronátu, alebo o vzniku a úlohách servitorskej organizácie. Nie všetky príspevky konferencie sa však dostali na tieto stránky. Niektorí autori svoje texty už publikovali ako časť iných, rozsiahlejších prác, preto aspoň stručne priblížime ich obsah. Árpád Nógrády sa venoval stredovekým hradným majetkom a hradným jobagiónom na území Bratislavskej stolice. Pozoruhodný bol aj referát Tamása Pálosfalvyho, ktorý sa dlhodobo systematicky venuje územiu Slavónie v stredoveku a svoj príspevok zamerail na špecifiká šľachty tejto časti Uhorského kráľovstva. Mimoriadne zaujímavý pohľad na stredovekú uhorskú šľachtu vykreslila Enikő Csukovits. Ako prameň jej poslúžili cestopisy stredovekých cestovateľov, ktorých poznatky boli často skutočne veľmi farbisté, ale aj krátkozraké a zdeformované, čím značnou mierou prispeli k vytváraniu neraz aj veľmi nelichotivých stereotypov. Z príspevkov venujúcich sa obdobiu raného novoveku chýba práca Michala Duchoňa o šľachtických obyvateľoch malokarpatských miest. Rovnako sa sem nedostala ani vojenskohistorická štúdia Vladimíra Segeša o poslednom dejstve šľachtickej insurekcie.

Záverom je potrebné podotknúť, že uvádzané príspevky na stránkach Forum Historiae sa venujú len niektorým z aspektov širokej problematiky týkajúcej sa šľachtického obyvateľstva Uhorska v stredoveku a ranom novoveku. Šírka tém, možnosti a rôzne metódy prístupu k problémom však podnecujú k ďalším úvahám a bezpochyby je na mieste aj konštatovanie, že spolupráca, vzájomné spoznávanie výsledkov väčšieho kolektívu bádateľov z viacerých krajín, a najmä spoločné diskusie sú perspektívnou cestou v ďalšom výskume.

Tünde Lengyelová